

Vojenská diplomacie – pohled zvnějšku

Military diplomacy – A View from the Outside

Tomáš Szunyog, Adéla Vondrovicová

Abstrakt: Článek pojednává o vojenské diplomacii, jež je realizována prostřednictvím vojenských, leteckých, respektive námořních přidělců či přidělců obrany ČR akreditovaných v zahraničí ve snaze prosadit zájmy státu v bezpečnostní a obranné oblasti. Ústředním tématem, kterému se článek věnuje, je zhodnocení současného stavu a ukotvení vojenské diplomacie ČR. Cílem textu je především identifikace a analýza výzev (1) vojenské diplomacie ČR a následně předložení možných řešení (2), která by eventuálně mohla přispět k lepšímu řízení a efektivitě vojenské diplomacie ČR.

Abstract: This article discusses the issues of the Czech military diplomacy carried out by military, air, naval or defence attachés accredited in foreign countries in order to uphold the national security and defence interests. The main emphasis of this article is put on the evaluation of current state and legal bases of military diplomacy of the Czech Republic. The article aims to identify and analyse the challenges (1) the Czech diplomacy is currently faced with and to propose viable solutions (2) which could possibly contribute to better coordination and effectiveness of the Czech military diplomacy.

Klíčová slova: Vojenská diplomacie; vojenský přidělenec; letecký přidělenec; námořní přidělenec; Česká republika; bezpečnostní prostředí; národní bezpečnost.

Keywords: Military Diplomacy; Military Attaché; Naval Attaché; Air Attaché; the Czech Republic; Security Environment; National Security.

ÚVOD

V současné době představuje vojenská diplomacie strategický nástroj, jehož prostřednictvím stát realizuje své zahraničněpolitické cíle v oblasti bezpečnosti a obrany. Vojenská diplomacie sehraává nezastupitelnou roli v rozvíjení bilaterálních i multilaterálních vztahů mezi resorty obrany, jednotlivými armádami a zpravodajskými službami států. V rámci své působnosti může vojenská diplomacie plnit celou řadu úkolů, k nimž v zahraničí využívá síť Úřadů přidělence obrany. Navzdory své relativně významné funkci je v rámci odborné literatury ve srovnání s ostatními druhy diplomacie značně marginalizována. To může být dáno citlivostí obsahu, jímž se zabývá a zároveň opatrností státních orgánů při zveřejňování informací, které se jí týkají.¹

Současná bezpečnostní situace je charakterizována dynamickým vývojem, na který by měla diplomacie reagovat ve všech svých složkách, včetně složky vojenské. Článek se proto zabývá současným stavem struktur vojenské diplomacie ČR v kontextu měnícího se bezpečnostního prostředí. Článek je dělen do pěti hlavních kapitol, přičemž úvodní tři kapitoly slouží především jako teoretický úvod do problematiky vojenské diplomacie, neboť poskytují historický exkurz do tématu vojenské diplomacie a následně objasňují funkci a status vojenských, leteckých respektive námořních přidělců či přidělců obrany. Třetí kapitola představuje současný stav, za kterého k realizaci vojenské diplomacie dochází, přičemž klade důraz na právní základ a vymezení role vojenského, leteckého respektive námořního přidělence či přidělence obrany ČR. Čtvrtá kapitola identifikuje výzvy, kterým vojenská diplomacie ČR v současné chvíli čelí. Pátá kapitola navrhuje potenciální řešení těchto výzev, která by mohla přispět k lepšímu řízení a efektivitě úřadů přidělence obrany v zahraničí.

1. HISTORICKÝ EXKURZ

Počátky vojenské diplomacie je možné datovat od začátku 19. století, kdy vznikla moderní instituce vojenského přidělence. Samotné označení vojenský přidělenec se však začalo používat až v průběhu 50. – 60. let 19. století.² Prvního „vojenského přidělence“ vyslala Francie v roce 1806 na své velvyslanectví ve Vídni. Postupně začaly s vysíláním svých vojenských diplomatických zástupců i další státy. Z prvních lze jmenovat Prusko, které svého prvního vojenského přidělence akreditovalo v roce 1830 v Paříži. Velká Británie v roce 1855 vyslala své vojenské přidělence na diplomatické mise v Turíně, Paříži a Konstantinopoli. V závěru 19. století, konkrétně v roce 1899, akreditovaly své

1 PAJTINKA, E. Diplomatičká podpora obchodu so zbraňami: Agenda vojenskej diplomacie a vojenských diplomatov? Vojenské rozhledy. [online]. 2017, roč. 26, č. 1, 52-63[cit. 2017-03-03]. ISSN 2336-2995. Dostupné z: <http://vojenskerohledy.cz/selektivni-vyhledavani/kategorie-clanku/bezpecnostni-a-obranna-politika/diplomaticka-podpora-obchodu>, S. 53.

2 PAJTINKA, E. Slovník diplomacie. 1.vyd. Bratislava: PAMIKO spol. s.r.o., 2015, s. ISBN 978-80-85660-10-4, S. 153.

první přidělenec USA, a to v Berlíně, Londýně, Paříži, Petrohradě a ve Vídni.³ V období před první světovou válkou již byli vojenští přiděleni běžnou součástí diplomatických misí.⁴ K významné změně smyslu a obsahu vojenské diplomacie došlo na počátku 90. let 20. století v souvislosti s pádem železné opony a změnou bezpečnostní a geopolitické konstelace. Následně byla role přidělců obrany posílena.

2. CHARAKTERISTIKA VOJENSKÉ DIPLOMACIE

Vojenskou diplomaci lze podle Pajtinky definovat jako: „Soubor diplomatických aktivit, které jsou prováděny primárně za účelem realizace zájmů státu v oblasti vojenské a bezpečnostní politiky. V praxi je její součástí především získávání a analýza informací o stavu ozbrojených sil a bezpečnostní situace v zahraničních státech“.⁵ Avšak v odborné literatuře je pojem vojenská diplomacie mnohdy chápán i v užším smyslu – pouze jako označení aktivit, které se bezprostředně týkají vojenské spolupráce států. Širší soubor aktivit je pak označován jako bezpečnostní diplomacie.⁶

Vojenská diplomacie může nabývat dvou podob – bilaterální a multilaterální. Bilaterální vojenská diplomacie souvisí s existencí sítě vojenských, leteckých respektive námořních přidělců či přidělců obrany na jednotlivých zastupitelských úřadech (dále ZÚ) v zahraničí. O multilaterální vojenskou diplomaci lze hovořit s ohledem na činnost vojenských zástupců států u mezinárodních organizací, jako jsou OSN, NATO, EU a OBSE.⁷

V rámci diplomatických misí států v zahraničí často působí diplomaté, kteří jsou pověřeni plněním úkolů ve specifické oblasti politiky států. Tito specializovaní diplomaté jsou označováni jako přiděleni. Přiděleni, jejichž agenda se dotýká bezpečnostní a obranné oblasti, a kteří plní specializované úkoly v rámci vojenské diplomacie, jsou označováni jako vojenští, letečtí respektive námořní přiděleni (VLP) či přiděleni obrany (PO) (dále jen VLP/PO). Na obecné rovině lze tvrdit, že primárním posláním VLP/PO je zabezpečení realizace politik a cílů států primárně v oblasti vnější bezpečnosti a vojenské spolupráce.⁸ Vojenský přidělenec se specializuje na oblast pozemních sil, může však vykonávat i univerzální vojensko-diplomatickou agendu, pokud souběžně s ním nepůsobí v zemi další armádní, letečtí a námořní přiděleni.⁹

³ PAJTINKA, E. Slovník diplomacie. 1.vyd. Bratislava: PAMIKO spol. s.r.o., 2015, s. ISBN 978-80-85660-10-4, S. 153.

⁴ Tamtéž.

⁵ PAJTINKA, E. Základy teorie a praxe diplomacie. 1.vyd. Bratislava: PAMIKO spol. s.r.o., 2015. ISBN 978-80-85660-11-1, s. 17.

⁶ Tamtéž.

⁷ JUNGBAUER, R. Druhy soudobé diplomacie. *Mezinárodní politika* [online]. 2011, roč. 7, č. 4, nečíslováno [cit. 2017-02-23]. Dostupné z: <http://www.iir.cz/article/druhy-soudobe-diplomacie>.

⁸ PAJTINKA, E. Základy teorie a praxe diplomacie. 1.vyd. Bratislava: PAMIKO spol. s.r.o., 2015. ISBN 978-80-85660-11-1, s. 17., S. 65-66.

⁹ PAJTINKA, E. Slovník diplomacie. 1.vyd. Bratislava: PAMIKO spol. s.r.o., 2015, s. ISBN 978-80-85660-10-4, S. 152-153.

VLP/PO je profesionálním příslušníkem armády, obvykle s důstojnickou vojenskou hodností, který působí na postu stálého diplomatického zástupce v zahraničí. Na rozdíl od kariérních diplomatů disponuje odbornými znalostmi a kvalifikací ve vojenské oblasti. Z titulu své funkce je nejen oficiálním zástupcem státu, ale i představitelem jeho ozbrojených sil.¹⁰ Všichni vojenští diplomaté podléhají systému akreditace (udělení tzv. agrément) v zemích přidělení u hostitelského ministerstva obrany (dále MO). Udělení agrémentu i ze strany ministerstva zahraničních věcí (dále MZV) hostitelské země je nutné pouze pro vojenské diplomaty v hodnosti mimořádného a zplnomocněného velvyslance VLP/PO jsou členy diplomatického personálu diplomatické/stálé mise a ve smyslu mezinárodního práva jsou jim přiznávány diplomatické imunity a výsady. Vojenští diplomaté mají rovněž diplomatickou hodnost. Ta jim je však na rozdíl od kariérních diplomatů propůjčována pouze po dobu jejich působení na konkrétním postu. VLP/PO zpravidla nominuje a vysílá MO, které jim rovněž poskytuje poradenství po dobu jejich působení.¹¹ Důležitou charakteristikou vojenských diplomatů je proto právě tato úzká vazba na MO a jemu podřízené složky, a ne na MZV, jak je tomu u ostatních diplomatů.

„VLP/PO poskytují zastupitelskému úřadu poradenství a zajišťují expertizu na poli vojensko-politickém, zbrojně-technickém a zbrojařském a podávají zprávy o bezpečnostně a vojensko-politických záležitostech. Zastupují vojenské zájmy země vůči vojsku partnerské země a pečují o spojení s příslušnými vojenskými a civilními služebnami MO a generálního štábu. Jsou mimo to prostředníky bilaterálních vzdělávacích a kooperačních aktivit v oblasti obrany a udržují kontakty s přidělenci dalších států působících v zemi vyslání.“¹²

Dle závěrů Pajtinky¹³ je z teoretického hlediska součástí vojenské diplomacie a agendy vojenského přidělence i oblast obchodu se zbraněmi, neboť realizace těchto aktivit je motivována primárně vojensko-bezpečnostními zájmy státu (obchodní aktivity státu za účelem zabezpečení vlastních vojenských kapacit nebo kapacit jiného státu; posílení vojenské spolupráce s jinými státy; posílení politických vazeb na jiné státy). V určitých případech mohou tyto aktivity spadat i do oblasti ekonomické diplomacie, a to v situaci, kdy stát svými aktivitami v oblasti obchodu se zbraněmi sleduje ekonomické zájmy (např. podpora rozvoje domácího zbrojního průmyslu prostřednictvím asistence při exportu zbraní do zahraničí).¹⁴

Neopominutelnou a z hlediska péče o státnost a udržování a rozvoje tradic vlastní armády je klíčovou funkcí vojenských přidělců řady států, udržování a kultivování vztahů vysílající země se spolky sdružujícími jeho válečné veterány a péče o válečné hroby a obdobné památky.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

¹² Vojenský přidělenec. *Velvyslanectví Spolkové republiky Německo v Praze*[online]. Praha: Velvyslanectví SRN v Praze, nedatováno [cit. 2017-02-20]. Dostupný z: http://www.prag.diplo.de/Vertretung/prag/cs/02/Arbeitsbereiche/Arbeitsbereiche__Botschaft__cz.html.

¹³ PAJTINKA, E. Diplomatičká podpora obchodu so zbraňami: Agenda vojenskej diplomacie a vojenských diplomatov? *Vojenské rozhledy*. [online]. 2017, roč. 26, č. 1, 52-63[cit. 2017-03-03]. ISSN 2336-2995. Dostupné z: <http://vojenskerozhledy.cz/selektivni-vyhledavani/kategorie-clanku/bezpecnostni-a-obranna-politika/diplomaticka-podpora-obchodu>.

¹⁴ Ibid., s. 62.

3. SOUČASNÝ STAV V ČR

Vojenská diplomacie ČR je v zahraničí představována Úřady přidělců obrany, jež jsou součástí ZÚ ČR. Způsob řízení VLP/PO na ZÚ ČR je upraven dohodou mezi MO a MZV ČR podepsanou dne 11. ledna 1995.¹⁵ Tato dohoda stanoví, že „úřad vojenského a leteckého přidělence nebo přidělence obrany je nedílnou součástí zastupitelského úřadu ČR“ (článek I), současně však uvádí, že VLP/PO odborně řídí MO (článek VI).¹⁶ Ministr obrany rovněž po předchozí konzultaci s ministrem zahraničních věcí nese zodpovědnost za jmenování a odvolávání VLP/PO.¹⁷

VLP/PO zajišťují a rozvíjejí bilaterální vztahy mezi MO ČR a MO zájmových států. Podílejí se rovněž na rozvoji všestranné spolupráce s partnerskými zpravodajskými službami cizí moci.¹⁸ VLP/PO rovněž zodpovídá za dodržování zásady jednotného řízení a provádění zahraniční politiky ČR všemi pracovníky Úřadu přidělence obrany v souladu s pokyny vedoucího ZÚ. Vedoucí ZÚ nese zodpovědnost za pracovníky úřadu VLP/PO.

VLP/PO působící na ZÚ ČR jsou zkušení důstojníci s odbornými a jazykovými předpoklady pro daná teritoria. Na základě meziresortních smluv a ve spolupráci se Sekcí průmyslové spolupráce MO (dále SPS MO) podporují export českých firem sdružených v Asociaci obranného a bezpečnostního průmyslu (dále AOBP). Zajišťují vrcholné návštěvy resortu MO a Armády České republiky (dále AČR). Pravidelně informují o vývoji vojenskopolitické situace v zemích působnosti.

Systém Úřadů přidělců obrany ČR je součástí Vojenského zpravodajství. Jedním z nejdůležitějších úkolů plněných vojenskou diplomacií ČR je získávání zpráv pro zpracování informací k podpoře ústavních a vládních činitelů ČR realizujících rozhodovací proces v oblasti obrany a bezpečnosti a představitelů AČR a jejím jednotkám plnícím úkoly v zahraničních operacích. Úřady přidělců obrany se dále podílí na zabezpečení návštěv vrcholných státních a resortních představitelů v zahraničí, realizaci pietních akcí a péči o válečné hroby a veterány.¹⁹

V současné době působí v zahraničí méně než 30 Úřadů přidělců obrany, přičemž přibližně polovina z nich působí ve členských zemích EU a NATO.

¹⁵ Dohoda mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem zahraničních věcí České republiky o zásadách řízení vojenských a leteckých přidělců na zastupitelských úřadech České republiky v zahraničí. Č. j. 108.502/2008-NM1, 11. 1. 1995.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ministerstvo obrany České republiky: Vojenské zpravodajství. *Výroční zpráva o činnosti vojenského zpravodajství za rok 2014* [online]. Praha: MO ČR, 2014 [cit. 2017-02-22]. Dostupný z: <http://vzcr.cz/shared/clanky/20/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1va%20202014.pdf>, S. 23.

¹⁹ Ministerstvo obrany České republiky: Vojenské zpravodajství. *Výroční zpráva o činnosti vojenského zpravodajství za rok 2014* [online]. Praha: MO ČR, 2014 [cit. 2017-02-22]. Dostupný z: <http://vzcr.cz/shared/clanky/20/V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD%20zpr%C3%A1va%20202014.pdf>, s. 23.

4. AKTUÁLNÍ VÝZVY PRO VOJENSKOU DIPLOMACII

Současná bezpečnostní situace je charakterizována dynamickým vývojem, na který by měla diplomacie ve všech svých složkách reagovat, a to včetně složky vojenské. Pro současnou bezpečnostní situaci jsou příznačné především tyto jevy:

Zhoršující se bezpečnostní prostředí, jak uvádí Bezpečnostní strategie ČR z roku 2015: „Prostředí, které ovlivňuje bezpečnost ČR, prochází dynamickými změnami. Jeho předvídatelnost se vzhledem k rostoucí provázanosti bezpečnostních trendů a faktorů snižuje. Hrozby, jejich zdroje a nositelé mají jak státní, tak stále více i nestátní a nadnárodní charakter a z toho plynoucí asymetrickou povahu. Trendy v globálním prostředí posilují potenciál těchto rostoucích asymetrických hrozeb a zvyšují možnost jejich šíření z relativně vzdálených oblastí místních či regionálních konfliktů a napětí. Charakteristickým rysem současného prostředí je tak skutečnost, že i nestabilita a konflikty daleko za hranicemi Evropy mohou mít přímý dopad na naši bezpečnost. Ve výsledku se pak vnitřní a vnější bezpečnostní hrozby stále více prolínají a rozdíly mezi nimi se stírají. Uvedené charakteristiky mají zásadní dopad na přístup k zajištění obrany a bezpečnosti. Roste význam komplexního přístupu, který kombinuje vojenské a civilní nástroje, včetně diplomatických, právních a ekonomických prostředků k předcházení hrozeb a zmírnění jejich negativních vlivů. Zvyšují se také nároky na připravenost včas a efektivně reagovat na nenadálé hrozby.“ (článek 16)²⁰

Z geografického hlediska se stále výrazněji profiluje pás nestability, který se táhne od západní Afriky, přes subtropickou a severní Afriku přes region Blízkého a Středního Východu až po východní Evropu a oblast severního pólu. Z tohoto pásu nestability přicházejí hrozby, které formou násilné změny hranic, terorismu, extremismu, organizovaného zločinu a nelegální migrace přímo ohrožují bezpečnost Evropy. Bezpečnostní strategie ČR 2015 k tomu uvádí: „Pravděpodobnost přímého ohrožení území ČR masivním vojenským útokem je nízká. Bezpečnost a stabilita v hraničních částech Evropy a v oblastech s Evropou sousedících se ovšem celkově snižují, a proto nelze zcela vyloučit přímé ohrožení území některých členských zemí NATO a EU. Ohrožení bezpečnosti spojenců může mít jak tradiční vojenskou povahu, tak i nejednoznačnou podobu metod takzvaného hybridního válčení.“²¹

Velmi rychlý rozvoj internetu, komunikačních technologií a „velkých dat“. To přináší stav, kdy jsou, až na několik málo výjimek, informace využívané pro potřeby vojenské diplomacie přístupné na internetu, případně v odborných publikacích (např. Jane's Information Group). Úkolem vojenské diplomacie v takové situaci tedy nemá být sběr informací, ale jejich třídění (podle pravdivosti, ověřitelnosti a důležitosti) a zejména jejich analýza.

Rychlý rozvoj komunikačních a informačních technologií usnadňuje také šíření nových hrozeb, jako jsou kybernetické útoky, či dezinformační kampaně.

²⁰ ČESKO. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Bezpečnostní strategie České republiky 2015. In: *Vláda České republiky* [online]. 2014, ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>.

²¹ ČESKO. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Bezpečnostní strategie České republiky 2015. In: *Vláda České republiky* [online]. 2014, ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>.

Větší důraz obecné diplomacie na ekonomickou a obchodní diplomacii a na veřejnou diplomacii.

Rostoucí význam multilaterální diplomacie pro státy rozměru České republiky ve vztahu k zajištění bezpečnosti a obrany proti tradičním i netradičním hrozbám (hybridní hrozby, terorismus).

5. NÁVRHY ŘEŠENÍ SOUČASNÉHO STAVU VOJENSKÉ DIPLOMACIE ČR

Jak zmiňuje Globální strategie EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku, která byla přijata v roce 2016, žijeme dnes v propojeném, zpochybňovaném a složitém („connected, contested and complex“) světě. Pokud chce česká diplomacie v současném světě obstát, měla by se soustředit zejména na propojení a účinnou spolupráci všech svých složek, včetně složky vojenské. Ve světle výše uvedených výzev se doporučuje zvážit několik možných řešení:

Z hlediska geografického rozložení Úřadů přidělců obrany se situace jeví jako uspokojivá v regionu východní Evropy a Blízkého Východu. Mezery však nadále existují v regionu Západního Balkánu (v Kosovu, FYROM a Albánii), severní Africe a Sahelu. Jde přitom o regiony, které se dnes stávají významným zdrojem nestability přímo ovlivňujícím bezpečnost, stabilitu a prosperitu Evropy. Tyto regiony je nutné v budoucnu pokrýt.

ČR by měla vyvinout bilaterální systém předávání zkušeností s bezpečnostními a obrannými reformami a změnami bezpečnostních systémů. NATO na summitu ve Walesu zahájilo Iniciativu pro budování obranných kapacit (DCBI), do které jsou v současnosti zahrzeny 4 země (Moldavsko, Ukrajina, Jordánsko a Irák), v budoucnu se uvažuje i o Libyi. EU usiluje o spuštění politiky Budování kapacit na podporu bezpečnosti a rozvoje (CBSD), včetně – po vyjasnění všech právních aspektů – jejího (spolu) financování z rozpočtu EU (pravděpodobně od zahájení nového Víceletého finančního rámce v r. 2021). Politika CBSD s reformami obranných a bezpečnostních sektorů bezprostředně souvisí. Zkušenosti českých vojenských expertů, jež působí v různých zemích (např. Afghánistán, Srbsko, Ukrajina), v aliančních programech, v rámci unijních misí (např. Mali), ale i významná česká bilaterální pomoc (v poslední době např. Irák) naznačují, že by ČR mohla řadě ohroženým, nestabilním či slabým zemím přispět poradenstvím, výcvikem či vojenským materiálem. Nabízí se otázka, zda by bylo vhodné takovýto bilaterální program vojenské pomoci vytvořit podobným způsobem, jakým MZV spravuje zahraniční rozvojovou pomoc, tedy pomocí zřízení a financování specializované agentury, jež by vysílala specializované experty do Úřadů přidělců obrany.

Vzhledem k výše uvedené zhoršující se bezpečnostní situaci v Evropě, je nezbytné využívat ve vztahu k hrozbám komplexního přístupu, který kombinuje vojenské a civilní nástroje, včetně diplomatických, právních a ekonomických prostředků k předcházení hrozeb a zmírnění jejich negativních vlivů. Dále je nutné zlepšit spolupráci mezi složkami MO

i v rámci celé státní správy.²² Bylo by vhodné zamyslet se i nad transparentností zmíněné spolupráce a novými způsoby sdílení informací, zejména ve vztahu ke krizovým regionům.

Stavu současné vojenské diplomacie ČR by pomohl rozšířený způsob vzdělávání vojenských diplomatů s důrazem na znalosti multilaterální vojenské diplomacie (NATO, EU, OSN, OBSE), znalosti národního systému obranného plánování, bezpečnostních systémů států a přijímání strategických rozhodnutí. Jak bylo zmíněno výše, z hlediska dostupnosti je velká většina informací a dat k dispozici veřejně, proto roste význam schopnosti analýzy těchto informací a zejména analýzy obranných a bezpečnostních politik států a vojenských uskupení. Bezpečnostní strategie ČR 2015 uvádí, že: „Základním nástrojem k eliminaci těchto rizik je členství ČR v NATO a EU a dobré vztahy se sousedními zeměmi.“²³ Z toho plyne, že dobrá znalost fungování NATO a EU, ale také dalších mezinárodních organizací a koalic (OSN, OBSE, Globální koalice proti ISIL) by měla být nezbytnou kvalifikační podmínkou vysílání vojenských diplomatů.

ČR by se měla zaměřit na vysílání a umisťování vojenských diplomatů v relevantních vojenských strukturách mezinárodních organizací Z pohledu priorit ČR a jejího členství v mezinárodních organizacích jsou těmito primárními strukturami, NATO a EU. Působení vojenských expertů v mezinárodních vojenských strukturách, se totiž jeví jako efektivní cesta ke zlepšení fungování české vojenské diplomacie. Působení v mezinárodním prostředí je naprosto zásadní pro získávání klíčových zkušeností, které mohou vojenskou diplomacii ČR významně zdokonalit. Největší přínos vyplývá z možnosti rotovat mezi mezinárodními organizacemi a národní státní správou. Tímto způsobem lze aplikovat nejlepší nabytou praxi v národním prostředí a dále tak zvyšovat kvalitu práce v rámci české státní správy, včetně MO a AČR.

Vysílání CZ vojenských diplomatů, ať už na kontrahované či sekondované pozice, však generuje přidanou hodnotu i v několika dalších rovinách. Za tradiční přínos je považováno posilování dobrého jména ČR (nejviditelnějším příkladem z aktuální doby je jmenování armádního generála Petra Pavla do funkce Vojenského výboru NATO, podobný efekt pro dobré jméno ČR však mají všichni kvalitní zástupci ČR i na nižších a méně viditelných pozicích). Dále je zřejmým přínosem možnost vybudování rozsáhlé sítě formálních i neformálních kontaktů využitelných i v budoucnosti. V neposlední řadě lze, přiměřeně umístění konkrétního vojenského experta v rámci hierarchie příslušné organizace, očekávat určitou míru zohlednění českých zájmů a priorit při směřování aktivit mezinárodní organizace, jakkoli je primární odpovědnost vojenských expertů ve strukturách mezinárodních organizací spojena se službou těmto organizacím. Jak již bylo uvedeno výše, výhradním zájmem ČR je umisťovat vojenské diplomaty do NATO. V rámci EU se pak nabízí hned několik substruktur, kam by ČR mohla a měla svou vojenskou diplomacii směřovat. V první řadě se jedná o Vojenský štáb EU (EUMS). Jde o stálý vojenský orgán, který je součástí generálního sekretariátu Rady, jehož posláním je

²² ČESKO. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Bezpečnostní strategie České republiky 2015. In: *Vláda České republiky* [online]. 2014, ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>.

²³ ČESKO. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. Bezpečnostní strategie České republiky 2015. In: *Vláda České republiky* [online]. 2014, ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné také z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>.

provádět „včasné varování, vyhodnocení situace a strategické plánování petersberských úkolů včetně identifikace evropských vnitrostátních a nadnárodních sil.“ EUMS dále provádí politiky a rozhodnutí Vojenského výboru Evropské unie (VVEU)²⁴. Druhou možností je umísťování vojenských diplomatů ve struktuře Vojenského výboru EU (EUMC). Tento orgán je nejvyšším vojenským orgánem zřízeným v rámci Rady, z tohoto titulu řídí veškeré vojenské činnosti v rámci EU, zejména plánování a provádění vojenských misí a operací spadajících pod společnou bezpečnostní a obrannou politiku (SBOP) a rozvoj vojenských schopností, dále poskytuje vojenské poradenství Politickému a bezpečnostnímu výboru a předkládá doporučení týkající se vojenských záležitostí. Vojenský výbor EU je složen z náčelníků generálních štábů všech členských států, které pravidelně zastupují jejich stálí vojenští zástupci. Z tohoto titulu v něm má ČR své představitele automaticky. Také vojenský výbor EU však disponuje personálním zázemím, v němž působí národní vojenští přidělení. V brzké době se v souvislosti s posilováním evropské obranné spolupráce a úsilím o zvyšování efektivity SBOP očekává zřízení dalšího, byť rozsahem skromného, vojenského prvku v rámci struktur krizového řízení Evropské služby vnější činnosti – tzv. Útvaru vojenského plánování a řízení (MPCC), s působností v oblasti neexekutivních vojenských misí EU. Další možnosti pro vojenské experty v rámci unijních struktur a orgánů existují např. v rámci Satelitního střediska EU (EU SatCen), Střediska operací EU (EU OP-CEN) či Evropské obranné agentury (EDA).

Posledním návrhem je zlepšení systému řízení vojenské diplomacie ČR. V současné době je vojenská diplomacie ČR součástí Vojenského zpravodajství. To jistě přináší své výhody, zejména z hlediska systémové spolupráce s partnerskými zpravodajskými službami. Současné však toto zařazení nutně vede k určité izolaci jak vůči spolupracovníkům v rámci jednoho ZÚ, tak i v rámci MO. V rámci českých ZÚ tak dochází k paradoxní situaci, kdy VLP/PO má k dispozici prakticky všechny zprávy a informace, které zpracovávají ostatní diplomaté, zatímco ti nemají přístup k písemným zprávám VLP/PO. Vzájemná výměna informací tak probíhá spíše nahodile a neformálně, přičemž je do značné míry závislá na osobních charakteristikách a vztazích mezi pracovníky Úseku VLP/PO a ostatními diplomaty. Tento problém je samozřejmě ještě výraznější na ZÚ, kde jsou přidělení obrany pouze při akreditování. V takovém případě civilní diplomaté automaticky zasílají zprávy obsahující informace týkající se bezpečnosti a obrany na ZÚ, kde přidělenec obrany sídlí, avšak automaticky, žádné písemné zprávy přidělenec obrany o zemi působnosti však nedostávají. Výměna informací tak probíhá pouze v průběhu návštěv přidělenec obrany v zemi při akreditaci s tím, že jejich frekvence výrazně kolísá a závisí na řadě vnějších okolností (význam země, počet při akreditaci, vzdálenost atd.). V obdobné situaci jsou však i pracovníci politických sekcí MO, včetně těch, kteří přímo odpovídají za bilaterální vztahy MO se zahraničními partnery. I oni dostávají zprávy a informace VLP/PO v řadě případů zprostředkovaně přes ústředí Vojenského zpravodajství.

Jednotlivé členské země NATO a EU řeší tuto otázku různě, například proto, že v některých zemích jsou vojenští diplomaté součástí systému řízeného Politickým ředitelem MO, jinde mají výraznější vazbu na GŠ. Ať již se ČR rozhodne zachovat současný systém,

²⁴ Rozhodnutí Rady o zřízení Vojenského štábu Evropské unie (2001/80/SZBP). 22. ledna 2001 [online]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1487959138219&uri=CELEX:32001D0079>.

či přistoupit k modifikaci, je nezbytné, aby došlo k posílení komunikačních a řídicích vazeb jak v rámci jednotlivých ZÚ, tak i mezi VZ, GŠ a civilní částí MO, zejména pak se SOPS a SPS MO. Skutečnost, že vedení MO postupně realizuje myšlenku vysílání obranných poradců na vybrané ZÚ mimo systém vojenské diplomacie, naznačuje, že si je vědomo určitých deficitů v této oblasti.

ZÁVĚR

V dnešním světě, jenž je charakterizován náhlým zhoršováním bezpečnostní situace, význam vojenské diplomacie strmě roste. Vojenská diplomacie ČR však čelí zásadním výzvám, kterým musí být schopná vzdorovat. K zásadním výzvám patří především zhoršující se bezpečnostní prostředí, nestabilita oblastí směrem na jih a východ od ČR, rychlý rozvoj informačních technologií usnadňující šíření nových hrozeb, nevhodný důraz pouze na ekonomickou diplomacii a rostoucí význam multilaterální diplomacie. Těmto výzvám by ČR měla čelit zejména propojením všech svých složek se složkou vojenskou, čehož by bylo možné dosáhnout pomocí následujících řešení: pokrytím pro ČR významných regionů, kde doposud působnost vojenské diplomacie ČR chybí; vyvinutím specializovaného bilaterálního systému pro standardizované předávání zkušeností vojenských expertů; využívání komplexního přístupu vůči hrozbám a zlepšením transparentnosti spolupráce mezi složkami státní správy; zajištěním rozšířeného způsobu vzdělávání vojenských diplomatů; rotováním vojenských diplomatů mezi národní státní správou a mezinárodními organizacemi; posledním nabízejícím se řešením je zlepšení systému řízení vojenské diplomacie ČR.

Autoři: **Tomáš Szunyog**, narozen 1966. Pracuje od roku 1992 na Ministerstvu zahraničních věcí ČR, od roku 2014 jako ředitel Odboru bezpečnostní politiky. V letech 2001–2005 působil jako velvyslanec ČR v Republice Slovinsko, v letech 2009–2014 jako velvyslanec ČR v Bosně a Hercegovině.

Bc. Adéla Vondrovicová, narozena v roce 1993. Je absolventkou bakalářského double-degree programu Česko-německá studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy (2016). V současné době dokončuje souběžně započatý bakalářský program Mezinárodní vztahy-Diplomacie na Vysoké škole ekonomické v Praze. V minulosti absolvovala stáže např. v německém Spolkovém sněmu nebo na odboru bezpečnostní politiky MZV ČR.

Jak citovat: SZUNYOG, Tomáš and Adéla VONDROVICOVÁ. Vojenská diplomacie – pohled zvnějšku. *Vojenské rozhledy*. 2017, 26 (2), 150-159, ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz